

[Pojem]

Ladislav Hejdánek

jedná se o část původního dokumentu:

[1997](#)

- ♦ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 27. 4. 1997
- ♦ philosophical diary – record, Czech, origin: 27. 4. 1997

[Pojem]

Když byl snad v posledním svém rozhovoru (pro znovu ožívající časopis Prostor) Karel Pecka dotázán na tzv. zradu vzdělců a servilnosti intelektuálů (S hlavou vztyčenou, in: České rozhovory, Prostor č. 33, 1997, s. 53-54), začal poukazem na problém „používání některých pojmů“ a na to, že „významy se správně nerozlišují“. Bohužel se tohoto nemravu dopustil již svým poukazem „formálně“, a okamžitě poté ještě „materiálně“ přímo v rozporu se svým postulátem. Pojmu nemůže být nesprávně použito, protože pojem není nezávislý na svém použití: použijete-li pojmu v rozporu s ním, nejde o jeho skutečné použití, nýbrž leda zneužití – a toto zneužití znamená, že sám pojem je korumpován – jak bychom řekli nepřesně. Přesně formulováno: toto použití, které je jakoby zneužitím, znamená jen to, že bylo použito jiného pojmu. Jde-li tedy o rozlišování významů, jde o rozlišování významů slov a eventuálně o rozlišování lépe či hůře upřesněných pojmů za nimi. Pojem sám nemůže mít několik významů – má-li několik různých významů slovo, pak – pokud jsme tyto významy náležitě pojmově upřesnili – jde o několik různých pojmů, které s tímž slovem spojujeme. Tomu se sice nedá zabránit, ale požadavek rozlišování významů a zejména rozlišování pojmů, které jsou s tímž slovem spojovány, nás bez výjimky zavazuje, pokud chceme ve svém myšlení zachovat náležitou přísnost a přesnost. A pokud jde o intelektuáliství a intelektuály: právě intelektuál se proti těmto nárokům nesmí proviňovat. Pecka o několik řádků dále říká: „Intelektuál je ten, kdo má přehled o věcech a jejich širších souvislostech.“ Naproti tomu co podle něho „inteligent je člověk vzdělaný ve svém oboru“. Na takovéto rozlišení má sice každý – a tedy i Pecka – plné právo, ale nemůže se pak odvolat na to, co nám napovídá jazyk, v tomto případě latina. *Intelligere* či přesněji *intelligere* je odvozeno od *inter* + *legere* a znamená rozpoznávat, rozeznávat, rozlišovat, tj. vidět a rozpoznat rozdíl, tedy to, co je mezi dvojím nebo vícerym, co dvojímu nebo vícерému není společné. Proto také Peckův výklad tohoto slova nemůže být opřen o slovo samotné a o jeho etymologické kořeny, neboť rozlišování je založeno právě na odhlížení od souvislostí, neboť souvislosti představují to, co je společné všemu tomu, co jimi souvisí. Takže Pecka sice ví, že rozlišování je důležité, ale sám rozlišovat náležitě nedovede. Zejména si neuvědomuje, že práce s pojmy není primárně otázkou „vědomí souvislostí“, nýbrž otázkou vzdělání a vzdělanosti – tedy podle něho záležitostí „inteligentů“. Pojmové myšlení je nepochybně také spjato s jistým „vědomím souvislostí“, ale souvislostí logických, nikoliv souvislostí „skutečných“. V tom smyslu pak je možno „vědomí souvislostí“ postavit do protikladu k myšlení pouze nebo převážně pojmovému.

(Písek, 970427-1.)